

AIKAISIN ALOITETTU SUUNNITTELU

FINNISH | ENGLISH

Tässä tietolehtisessä puhutaan tulevaisuuden suunnittelusta sekä keinoista hoitaa raha- ja lakiasiat ja löydät siitä apua tarjoavien ihmisten ja yhteisöjen yhteystiedot.

Dementia vaikuttaa ihmisiin eri tavoin. Joku saattaa jo aikaisessa vaiheessa menettää kyvyn hoitaa raha-asioita ja tehdä harkittuja taloudellisia päätöksiä, kun taas toisilla tämä kyky säilyy paljon pitempään.

Oli miten oli, jossakin vaiheessa dementiaa sairastavan henkilön kyvyt heikkenevät, ja hän on kykenemätön tekemään itseään koskevia taloudellisia ja laillisia päätöksiä.

Etukäteen suunnittelu

Etukäteen suunnittelu voi tehdä dementiaa sairastavan asioiden hoidosta huomattavasti helpompaa hänen perheelleen ja hoitajilleen. Se voi tarkoittaa myös sitä, että dementiaa sairastava voi itse osallistua suunnitteluun ja siten varmistaa, että hänen toiveensa toteutetaan hänen haluamallaan tavalla.

Mikäli mahdollista pyydä neuvoa asioiden hoidossa silloin, kun dementiaa sairastava henkilö voi vielä osallistua keskusteluun ja on oikeustoimikelpoinen ja -kykyinen allekirjoittamaan asiakirjoja.

Raha-asiat

Mikäli pariskunnalla on yhteinen pankkitili, dementiaa sairastavan puoliso voi käyttää sitä ilman muutoksia. Sen sijaan ongelmia voi ilmetä, jos dementiaa sairastava käyttää tätä tiliä holtittomasti, tai hänellä on tili vain omista nimissään. Ongelmien välttämiseksi dementiaa sairastava voi ollessaan vielä oikeustoimikelpoinen valtuuttaa jonkun toisen hoitamaan tiliään. On muistettava, että valtuutus ei ole lainvoimainen, jos se tehdään siinä vaiheessa, kun henkilö ei ole enää oikeustoimikelpoinen. Jos henkilö ei suostu asioiden hoidon muuttamiseen, voi olla hyvä ottaa yhteyttä pankinjohtajaan mahdollisen ratkaisun löytämiseksi.

Etukäteen suunnittelu tarkoittaa :

- Yhteisen hallintaoikeuden hankkimista kaikkiin pankkitileihin.
- Tulevien taloudellisten asioiden suunnittelua talousneuvojan (financial adviser) kanssa.
- Järjestelyjä sen suhteen, miten ja milloin dementiaa sairastava voi käyttää omia varojaan.

Kuka voi auttaa?

- Pankinjohtaja
- Valtuutettu talousneuvoja (Accredited financial adviser)
- Asianajaja
- Alzheimer's Australia

Jatkuva edunvalvontavaltakirja (Enduring Power of Attorney)

Useimmissa osavaltioissa ja territorioissa on mahdollista laatia jatkuva edunvalvontavaltakirja, mikäli valtakirjan allekirjoittaja on allekirjoitushetkellä vielä oikeustoimikelpoinen. Jatkuva edunvalvontavaltakirja on laillinen asiakirja, joka antaa sen valtuuttamalle henkilölle oikeuden hoitaa valtakirjan allekirjoittajan taloudellisia asioita, mikäli hän ei enää itse ole siihen kykenevä. Monilla ihmisillä on jatkuva edunvalvontavaltakirja, vaikka heillä ei olisikaan todettu mitään sairautta.

Käytössä on myös yksilöityjä tai avoimia valtakirjoja, mutta ne ovat voimassa vain niiden allekirjoittajan ollessa oikeustoimikelpoinen. Jatkuvan edunvalvontavaltakirjan voimassaolo jatkuu sen allekirjoittajan kuolemaan asti, ellei sitä kumota.

Jatkuva edunvalvontavaltakirja on sikäli hyödyllinen, että sen avulla dementiaa sairastava voi valita jonkun toimimaan puolestaan laillisissa ja raha-asioissa sen jälkeen, kun hän ei enää itse ole siihen kykenevä.

Etukäteen suunnittelu tarkoittaa:

- että dementiaa sairastavalla on mahdollisuus harkita jatkuvan edunvalvontavaltakirjan laatimista, mikäli hänellä ei sellaista ole, mahdollisimman pian taudin diagnosoinnin jälkeen, kun hän vielä on siihen kykenevä.
- että perheellä ja hoitajilla on myös omat jatkuvat edunvalvontavaltakirjat varmistamassa, että heidän asiansa tulevat hoidetuksi, mikäli he itse eivät siihen enää kykene.
- että jatkuvasta edunvalvontavaltakirjasta on kopio, ja sen säilytyspaikka on tiedossa.

FIGHTDEMENTIA.ORG.AU NATIONAL DEMENTIA HELPLINE 1800 100 500

Kuka voi auttaa?

- Asianajaja
- Lakiasianliitto, laki-instituutti tai oikeusaputoimisto (The Law Society or Institute, or Legal Aid)
- Yleinen edunvalvoja tai holhooja (The Public Advocate or Public Guardian)
- Alzheimer's Australia

Testamentti

Testamentti sanelee, kuinka sen edesmenneen laatijan omaisuus tulee jakaa.

Testamentti on lainvoimainen vain, jos sen laatija ymmärtää sen vaikutuksen. Mikäli dementiaa sairastava haluaa laatia testamentin tai muuttaa jo olemassa olevaa testamenttia, on erityisen tärkeää, että hän tekee sen siinä vaiheessa kun on vielä laillisesti kykenevä allekirjoittamaan asiakirjoja.

Etukäteen suunnittelu tarkoittaa:

- voimassa olevan testamentin laatimista.
- että testamentin toimeenpanija ja testamentin säilytyspaikka on tiedossa.

Kuka voi auttaa?

- Asianajaja
- Lakiasianliitto, laki-instituutti tai oikeusaputoimisto (The Law Society or Institute, or Legal Aid)
- Alzheimer's Australia

Lääketieteellistä hoitoa koskevat päätökset

Mikäli potilas ei ole kykenevä tekemään lääketieteellistä hoitoa koskevia päätöksiä, jonkun muun on tehtävä ne hänen puolestaan. Useimmissa osavaltioissa ja territorioissa potilas voi nimetä henkilön, johon hän luottaa, tekemään päätöksiä hänen puolestaan. Mikäli potilas ei ole etukäteen nimennyt ketään, eri osavaltioiden ja territorioiden lain mukaan erityinen lakituomioistuin voi nimetä jonkun tekemään päätöksiä hänen puolestaan.

Lääketieteellistä hoitoa koskevien päätösten etukäteissuunnitteluun on kaksi keinoa:

- Jatkuva terveydenhuollon valtakirja (An enduring power of attorney covering health matters). Tämän avulla voidaan nimetä henkilö tekemään lääketieteellistä hoitoa koskevia päätöksiä valtakirjan allekirjoittajan puolesta.
- Hoitotestamentti (An advance directive), joka on kirjallinen asiakirja potilaan lääketieteellistä hoitoa koskevista toiveista.

Eri osavaltioissa ja territorioissa näille asiakirjoille voi olla käytössä eri nimikkeitä, mutta niiden tarkoitus ja toiminta on suuressa määrin sama.

Etukäteen suunnittelu tarkoittaa:

- että dementiaa sairastavalla potilaalla on mahdollisuus allekirjoittaa jatkuva terveydenhuollon valtakirja tai hoitotestamentti.
- että asiakirjasta on kopio, ja sen säilytyspaikka on tiedossa.

Kuka voi auttaa?

- Asianajaja
- Lakiasianliitto, laki-instituutti tai oikeusaputoimisto (The Law Society or Institute, or Legal Aid)
- Yleinen edunvalvoja tai holhooja (The Public Advocate or Public Guardian)
- Alzheimer's Australia

Edunvalvonta ja asioiden hoito

Useimmissa osavaltioissa ja territorioissa on olemassa holhousasiain tuomioistuin (Guardianship Board or Tribunal), joka voi nimetä holhoojan tai edunvalvojan henkilölle, joka on kykenemätön tekemään itseään koskevia päätöksiä. Mikäli dementiaa sairastavan asioiden hoidossa on ongelmia, tai hänen etujensa valvonnassa ilmenee ristiriitaa, saattaa olla tarpeen harkita virallisen holhoojan tai edunvalvojan nimeämistä.

Alzheimer Australia voi auttaa ratkaisemaan, onko virallisen holhoojan tai edunvalvojan nimeäminen tarpeen, ja kuinka asiassa edetään.

LISÄTIETOJA

Alzheimer's Australia tarjoaa tukea, tietoa, koulutusta ja neuvontaa. Soita koko maan kattavaan dementia-neuvontaan, puhelinnumerossa **1800 100 500** tai käy verkkosivuillamme osoitteessa fightdementia.org.au

Jos tarvitset tulkin apua, soita käännös- ja tulkkipalveluun (Translating and Interpreting Service), puhelinnumerossa **131 450**

EARLY PLANNING

This Help Sheet discusses ways to plan ahead and organise financial and legal affairs and lists people and organisations that can help.

Dementia affects people differently. One person may begin to lose the ability to handle money or make competent business decisions at an early stage, while another person may keep these skills much longer.

However, sooner or later their abilities will decline and the person with dementia will be unable to make their own decisions about their financial and legal matters.

Planning ahead

Planning ahead can make it easier for families and carers to manage the affairs of a person with dementia. It may also mean that the person with dementia can participate in the planning and make sure that their wishes are carried out in the way that they would like.

Wherever possible, get advice while the person with dementia can still participate in the discussion and is legally competent to sign any documents.

Money matters

If a bank account is in joint names, the partner of the person with dementia can continue to operate it without any change in arrangements. However problems can occur if the person with dementia uses the account inappropriately or has accounts in their name only. To avoid these difficulties the person with dementia can give authority, while legally competent, for another person to operate the account. It is important to remember that this authority will be invalid if completed when the person is no longer legally competent. If they are unwilling to agree to a change of arrangement it may be helpful to consult the bank manager about a possible solution.

Planning ahead means:

- Having joint signatures on all financial accounts
- Discussing future financial affairs with a financial adviser
- Arranging how and when the person with dementia will access their finances

Who can help?

- Bank manager
- Accredited financial adviser
- Solicitor
- Alzheimer's Australia

Enduring Power of Attorney

In most States and Territories a person can sign a document called an enduring power of attorney if they are legally competent at the time of signing. An enduring power of attorney is a legal arrangement that enables a nominated person to look after the financial affairs of another person should they become unable to do so. Many people have enduring powers of attorney regardless of any illness or diagnosis.

An ordinary, or general, power of attorney is also available but is only valid while a person is legally competent. An enduring power of attorney continues until the person's death, unless revoked.

One of the benefits of having an enduring power of attorney is that it allows the person with dementia to choose someone to act on their behalf in legal and financial matters when they are no longer able to do so themselves.

Planning ahead means:

- Ensuring that the person with dementia has the opportunity to consider making an enduring power of attorney if they don't already have one, as soon as possible after diagnosis and whilst they have the capacity to do so
- Ensuring that family and carers also have their own enduring powers of attorney to ensure that their affairs are well managed in case they also become incapable
- Having a copy of the enduring power of attorney, and knowing where it is kept

FIGHTDEMENTIA.ORG.AU NATIONAL DEMENTIA HELPLINE 1800 100 500

**UNDERSTAND ALZHEIMER'S
EDUCATE AUSTRALIA**

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- The Public Advocate or Public Guardian
- Alzheimer's Australia

Wills

A will gives instructions as to how the estate of a deceased person should be distributed.

A will is only legal if the person understands its implications, so it is essential that if the person with dementia wishes to make, or update their will, they do so while they are still competent to sign.

Planning ahead means:

- Having an up-to-date will
- Knowing who the executor is, and where the will is kept

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- Alzheimer's Australia

Decisions about medical treatment

If a person with dementia loses the legal capacity to make decisions about their medical treatment, someone else needs to make those decisions for them. In most States and Territories a trusted relative or friend can be appointed to make these decisions. If this has not been put in place, the law in every State and Territory allows a particular court to appoint someone to make decisions on behalf of the person with dementia.

Two types of tools are available to help plan ahead for decisions about medical treatment:

- An enduring power of attorney covering health matters. This allows the person with dementia to appoint a person to be a substitute decision-maker for medical decisions
- An advance directive. This is a written document expressing the wishes of the person with dementia about medical treatment

Different names may be used in some States and Territories, but the function of the document is much the same.

Planning ahead means:

- Ensuring the person with dementia has the opportunity to make an enduring power of attorney covering health matters or an advance directive
- Having a copy of the document, and knowing where it is kept

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- The Public Advocate or Public Guardian
- Alzheimer's Australia

Guardianship and Administration

In most States and Territories there is a Guardianship Board or Tribunal that can appoint a guardian or administrator for a person who is no longer able to make decisions for themselves. If there are problems dealing with the affairs of the person with dementia, or there is conflict about the person's best interests, an application for the appointment of a guardian or administrator may need to be considered.

Alzheimer's Australia can be contacted to discuss whether an application to appoint a guardian or administrator may be needed, and how to go about it.

FURTHER INFORMATION

Alzheimer's Australia offers support, information, education and counselling. Contact the National Dementia Helpline on **1800 100 500**, or visit our website at fightdementia.org.au

For language assistance phone the Translating and Interpreting Service on **131 450**